

РОЛЬ СІМ'Ї У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА ЗА УМОВ ВИМУШЕНОЇ МІГРАЦІЇ

Розглянуто ролі сім'ї у вихованні дітей молодшого шкільного віку. Відзначено, що сім'я – це перший колектив дитини, природне середовище її розвитку, де закладаються основи майбутньої особистості. Наголошено на важливості здорових стосунків батьків та дітей у кризові періоди, зокрема за умов вимушеної міграції.

Ключові слова: сім'я, дитина, виховання, розвиток, молодший школяр, вимушена міграція.

The role of the family in raising younger schoolchildren has been examined. It has been noted that the family is the child's first social group, a natural environment for their development, where the foundations of the future personality are laid. The importance of healthy parent-child relationships during crisis periods, particularly in the context of forced migration, has been emphasized.

Keywords: family, child, upbringing, development, primary school student, forced migration.

На сьогоднішній день гостро стоїть питання щодо ролі та функцій сім'ї у вихованні молодших школярів. Особливості виховання дітей молодшого шкільного віку наразі є досить важливими та звертають на себе увагу батьків, педагогів та психологів. І що б не говорило суспільство, як і раніше, сім'я залишається найважливішим інститутом виховання дитини; великою є її роль у формуванні основ світогляду, засвоєнні моральних норм поведінки, формуванні ставлення до людей, їх вчинків. Власне увесь гармонійний розвиток особистості немислимий без сімейного виховання, яке повинне поєднуватися і підкріплюватися суспільним.

Вимушена міграція є складним та травматичним досвідом для всієї родини, особливо для дітей. Молодші школярі, які опиняються в нових, незвичних умовах, потребують особливої підтримки та розуміння з боку близьких. Родина, як первинне соціальне середовище дитини, відіграє вирішальну роль у формуванні її особистості та адаптації до нових умов життя.

Науковиця А.Горлова зазначає, що «сьогодні головними складовими процесу засвоєння молодшими школярами соціального досвіду та системи соціальних відносин є сім'я, школа та засоби масової комунікації» [2, с. 53]. Саме сім'я, як первинне середовище соціалізації, набуває особливого значення в умовах нестабільності та змін, зокрема в умовах воєнного стану та під час вимушеної міграції. Саме батьки стають основним джерелом підтримки, безпеки та передачі культурних цінностей для дитини, яка опинилася в новому середовищі. Від ефективності функціонування сім'ї

залежить успішна адаптація дитини до нових умов життя та формування її особистості.

Важливу роль у вихованні молодшого школяра відіграє взаємодія школа – сім'я – дитина. Молодший шкільний вік – це той період, коли сім'я бере активну участь у вихованні дитини, закладає фундамент для подальшого розвитку, виховання й самовиховання [3]. Часто батьки думають, що коли дитина пішла до школи, роль сім'ї у її вихованні зменшуються, тому що більшість свого часу вона проводить у стінах школи. Батьки повинні зрозуміти, що вплив сім'я не знижується, а навпаки – зростає. Науковці виділяють три основних стилі батьківського виховання: авторитарний, ліберальний та демократичний [4, с. 17]. Перший характеризується твердою авторитарністю, диктатом у відносинах з дітьми; другий – уседозволеністю та байдужністю відносно дітей; і лише в основі третього – співробітництво та взаєморозуміння батьків і дітей.

Вимушена міграція, як складний соціально-психологічний феномен, суттєво впливає на розвиток дитини молодшого шкільного віку. Переїзд до нового місця проживання, розрив звичних соціальних зв'язків, зміна культурного середовища спричиняють у дітей широкий спектр психологічних проблем, таких як стрес, тривога, депресія, відчуття безпорадності та втрати безпеки. Крім того, вимушена міграція часто призводить до труднощів у соціальній адаптації, проявляючись у складнощах встановлення нових дружніх зв'язків, відчутті ізоляції та відторгнення. Не менш важливим є і вплив на освітній процес: адаптація до нової навчальної програми, вивчення іноземної мови, орієнтація в новій культурній системі освіти вимагають від дитини значних зусиль і можуть призвести до зниження мотивації до навчання.

У цій складній ситуації сім'я відіграє визначальну роль у соціально-психологічній адаптації дитини. Створення атмосфери безпеки, любові та розуміння в сім'ї є основою для подолання дитиною стресу і тривоги, пов'язаних з міграцією. Активне спілкування з дитиною, спільне проведення часу, заохочення до вираження почуттів допомагають їй впоратися з емоційним напруженням. Підтримка батьків у встановленні нових соціальних контактів, допомога в адаптації до нового навчального середовища, збереження сімейних традицій та культурних цінностей – все це сприяє успішній соціалізації дитини в новому середовищі.

Для ефективної адаптації дитини до нових умов важливо застосовувати комплексний підхід, який включає як сімейну, так і професійну психологічну підтримку. Відкрите спілкування з дитиною, індивідуальний підхід до її потреб, співпраця з педагогами та іншими фахівцями, збереження культурних традицій і допомога в адаптації до нового середовища – все це є важливими компонентами успішної адаптації.

Таким чином, вимушена міграція є серйозним випробуванням для дитини молодшого шкільного віку. Однак, за умови створення сприятливих умов в сім'ї та надання необхідної психологічної підтримки, дитина здатна успішно подолати труднощі і адаптуватися до нових умов життя.

Науковиця А. Волянчук зазначає, що «діти з тимчасово окупованих територій не завжди мають доступ до освіти через постійні проблеми з інтернетом та відсутністю мобільного зв'язку, що зумовлює ризики учнів початкової школи опинитись в так званому «мотиваційному вакуумі», з наслідками якого потрібно боротись педагогам» [1, с. 51]. У контексті вимушеної міграції, коли діти опиняються в нових, часто непередбачуваних умовах, роль сім'ї у збереженні мотивації до навчання стає ще більш значущою.

Підбиваючи підсумки, відзначимо, що сім'я – це головна опора для своєї дитини; вона спрямовує дитину, регулює та розвиває її, виховує в комплексі всі сфери, включно з психологічною та емоційно-вольовою. Сім'я виступає першим учителем і незамінним вихователем для молодшого школяра, супутником життя дитини. Вимушена міграція, спричинена військовими діями, створює значні перешкоди для здобуття дітьми молодшого шкільного віку якісної освіти. Відсутність стабільного доступу до навчальних закладів та необхідних ресурсів ставить під загрозу їхній інтелектуальний розвиток. В таких умовах сім'я набуває особливого значення, стаючи осередком, який забезпечує продовження освітнього процесу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Волянчук, А. С. Умови формування позитивної мотивації учнів початкової школи у воєнний час. *Актуальні проблеми розвитку природничих та гуманітарних наук : зб. матер. VI Міжнар. наук. практ. конф.*, 11 листопада 2022 р.; відп. ред. : Г. С. Голуб, М. О. Зінченко. Луцьк, 2022. С. 51-53.
2. Горлова А.В. Використання освітнього потенціалу медіа в процесі соціалізації молодших школярів. *Підготовка сучасного педагога дошкільної та початкової освіти в умовах розбудови Нової української школи*. Том 1. Херсон: ТОВ «Борисфен-про», 2018. С.53-55.
3. Додукіна О. Виховання молодших школярів у сучасній українській сім'ї. *Початкова школа*. 2016. №8. С.8-14.
4. Рибальченко С. У єдності з сім'єю. *Дошкільне виховання*. 2020. №4. С.17-19.

Науковий керівник кандидатка педагогічних наук, доцентка Горлова А.В.